

Asia: 1/41/2016

Lausuntopyyntö yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietinnöstä ja työryhmän ehdotuksesta hallituksen esitykseksi uudeksi tietosuojalaksi

1 luku. Yleiset säännökset

Yleiset kommentit

Museovirasto on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka tehtävänä on mm. huolehtia kulttuurihistoriallisen kansallisomaisuuden kartuttamisesta, hoidosta ja näytteillä pidosta, kulttuuriperinnön tutkimisesta ja kulttuuriperintöä koskevan tiedon tallentamisesta, säilyttämisestä ja käytettäväksi saattamisesta (Laki Museovirastosta, 282/2004).

Museovirastolla on Kansallisarkiston myöntämä erillislupa säilyttää pysyvästi säilytettävät arkistoaineistot itsellään. Arkisto- ja kuva-aineistoja on yhteensä yli 16 hyllykilometriä, pelkästään valokuvia kokoelmissa on yli 15 miljoonaa kappaletta. Kansallismuseolla on Suomen suurimmat kulttuurihistorialliset kokoelmat ja ne sisältävät runsaasti henkilötietoja, jotka kuuluvat tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan.

Edellä mainituista syistä Museovirasto katsoo perustelluksi, että se antaa lausunnon tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän mietinnöstä, vaikka organisaatiolta ei ole erikseen pyydetty lausuntoa. Museoviraston katsoo asian kansallisesti merkittäväksi ja sillä on vaikutuksia koko kulttuuriperintöalan toimintaan jatkossa.

Valmisteilla oleva kansallinen tietosuojalaki vaarantaisi toteutuessaan suomalaisten kulttuuriperintöorganisaatioiden (museot, arkistot ja kirjastot) toiminnan. Oikeusministeriön lausunto ei huomioi kulttuurihistoriallisen aineiston keräämiseen, tallentamiseen ja käytettäväksi saattamiseen liittyviä erityispiirteitä.

Julkisilla varoilla toteutetuissa digitalisaatio- ja digitointihankkeissa aineistojen saavutettavuus ja avoin data ovat keskeisiä lähtökohtia ja usein edellytyksiä rahoituksen saamiselle. Tietosuojalakiluonnos vesittää myös opetus- ja kulttuuriministeriön Avoimen tieteen ja tutkimuksen hankkeen, jonka tavoitteena on, että Suomi nousee johtavaksi maaksi tieteen ja tutkimuksen avoimuudessa ja että avoimen tieteen mahdollisuudet hyödynnetään laajasti yhteiskunnassa. Avoin tieto edellyttää, että aineistoja voidaan avata mahdollisimman laajasti.

EU:n tietosuoja-asetus mahdollistaisi kansallisen liikkumavaran. Museovirasto katsoo, että tämä liikkumavara tulisi hyödyntää täysimääräisesti erityisesti matalariskisillä aloilla, sillä muuten sanktioiden pelko voi johtaa ylimitoitettuihin näyttö- ja käyttörajoituksiin ja jopa kokonaisten julkisella rahoituksella tuotettujen yhteisten palveluiden alasajoon.

Kulttuuriperintöorganisaatioiden tarpeiden huomioiminen sektorikohtaisessa lainsäädännössä ei ratkaise ongelmaa vaan se voisi saattaa kulttuuriperintöorganisaatiot eriarvoiseen asemaan. Huomioitava on myös se aika, joka on yleislainsäädännön voimaan tulon ja sektorikohtaisen lainsäädännön välillä. Väliaikana museoiden, kirjastojen ja arkistojen toiminnan lainsäädännöllinen perusta on epäselvä tai jopa laillisesti mahdoton.

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

2 luku. Käsittelyn oikeusperuste eräissä tapauksissa

Yleiset kommentit käsittelyn lainmukaisuutta koskevasta 3 §:stä.

-

Yleiset kommentit erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta 5 §:stä ja rikostuomioita ja rikkomuksia koskevasta 6 §:stä.

-

Tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamiseen lapselle sovellettavan ikärajan tulisi olla:

-

Ikärajaa koskevat perustelut

-

3 luku. Valvontaviranomainen

Yleiset kommentit suullista käsittelyä seuraamuslautakunnassa koskevasta 16 §:stä

Museovirasto katsoo, että säännös suullisesta käsittelystä seuraamuslautakunnassa on asianosaisen oikeusturvan kannalta hyvä ja perusteltu ratkaisu.

Muut yleiset kommentit valvontaviranomaista koskevasta 3 luvusta.

-

4 luku. Oikeusturva ja seuraamukset

Yleiset kommentit käsittelyn viivästymistä koskevasta 23 §:stä.

-

Tulisiko yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisia hallinnollisia sakkoja voida kohdistaa myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin?

ei

Perustelut

Museovirasto katsoo, että hallinnollisten sakkojen kohdistuminen myös viranomaisiin ja julkishallinnon elimiin voisi johtaa ylimitoitettuihin näyttö- ja käyttörajoituksiin ja jopa kokonaisten julkisella rahoituksella tuotettujen yhteisten palveluiden alasajoon.

Mikäli vastaus hallinnollisten sakkojen kohdistamista viranomaisiin koskevaan kysymykseen on ei, pyydetään esittämään näkemys vaihtoehtoisesta seuraamusjärjestelmästä.

Kuten myös Eläketurvakeskus toteaa lausunnossaan, erityinen hallinnollinen sakko julkiselle toimijalle olisi uutta Suomessa ja koskisi oikeushyvistä vain tietosuoja. Rikoslaki ja virkamiehiin kohdistuva virkavastuu määrittelevät jo nykyisin seuraamukset lakien rikkomisesta, joten lisäsanktiot eivät ole tarpeen varsinkaan matalariskisillä aloilla, kuten museo-, arkisto- ja kirjastotoiminnassa. Nykytilanteessa on olemassa jo erilaisia tutkimuseettisiä ohjeistuksia ja normeja, joita noudatetaan vakiintuneesti.

Muut yleiset kommentit oikeusturvaa ja seuraamuksia koskevasta 4 luvusta.

-

5 luku. Tietojenkäsittelyn erityistilanteet

Yleiset kommentit henkilötietojen käsittelyä journalistisia, akateemisen, taiteellisen tai kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten koskevasta 27 §:stä.

Asetus velvoittaa jäsenmaat lainsäädännöllä sovittamaan yhteen toisaalta henkilötietojen suojan sekä toisaalta oikeuden sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen. Tiedonvälityksen vapaus kattaa henkilötietojen käsittelyn myös akateemisen ja kirjallisen ilmaisun tarkoituksia varten. Esitetty muotoilu jättää avoimeksi, millä tavoin lain kohtaa sovellettaisiin museoiden, kirjastojen ja arkistojen toimintaan.

Museoviraston Kuvakokoelmien Journalistinen kuva-arkisto (JOKA) tallentaa journalistista kuvamateriaalia, ja vastaavaa henkilötietoja sisältävää materiaalia on laajasti muidenkin museoiden, arkistojen ja kirjastojen hallussa. Kulttuuriperintöorganisaatioiden keskeinen rooli journalistisen, akateemisen ja kirjallisen ilmaisun tarpeiden turvaajana tulisi huomioida jo nyt valmisteilla olevassa

kansallisessa yleislaissa. Lainsäädäntöön tulisi ottaa nimenomainen maininta kulttuuriperintöorganisaatioiden oikeuksista asiaan liittyen.

Yleiset kommentit tieteellisiä ja historiallisia tutkimustarkoituksia sekä tilastollisia tarkoituksia varten tapahtuvaa käsittelyä koskevista poikkeuksista ja suojaustoimista

Henkilötietojen käsittely museoissa, arkistoissa ja kirjastoissa on osa normaalia perustoimintaa. Henkilötietoja ovat esimerkiksi yksittäiset valokuvat, joista henkilöt ovat tunnistettavissa. Museoiden kokoelmat painottuvat sotien jälkeiseen aikaan, joten eläviin henkilöihin liittyvien tietojen määrä on merkittävä. Pelkästään Museoviraston Kuvakokoelmissa on yli 15 miljoonaa kuvaa, joten suostumuksen pyytäminen takautuvasti yksittäisiltä henkilöiltä on täysin mahdotonta. Kuvien lisäksi Museovirastolla on henkilötietoja mm. arkistoaineistoissa, esineiden metatiedoissa, kulttuuriperintöaineistoihin liittyvissä rekistereissä ja tietojärjestelmissä. Henkilötiedot ovat olennainen osa pysyvästi säilyttävien aineistojen kontekstia ja anonymisointi ei voi koskea näitä kulttuuriperintöaineistoja. Kontekstitietojen kattavuus ja luetettavuus ovat keskeisiä tieteelliselle ja historialliselle tutkimukselle.

Henkilötietolainsäädäntö suojaa vain eläviä, joten kuolleiden henkilötietoja saa käsitellä vapaasti. Museoviraston ja muiden kulttuuriorganisaatioiden on toiminnassaan kuitenkin mahdotonta tietää, ketkä ovat elossa ja ketkä kuolleita – julkisuuden henkilöistä tämä tiedetään, mutta kokoelmat ovat täynnä tavallisten ihmisten tietoja. Myös tavallisten ihmisten tietojen tallentaminen ja käytettäväksi saattaminen ovat tärkeitä historialliselle tutkimukselle.

Erityiset henkilötiedot, eli nykylainsäädännön tarkoittamat arkaluontoiset tiedot, ovat keskeisessä asemassa kulttuuriperintöorganisaatioissa. Museoiden kokoelmissa on aineistoja esimerkiksi romaneista, maahanmuuttajista ja vammaisista sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöistä. On myös kokonaisia kulttuuriperintöorganisaatioita, jotka keskittyvät vaikkapa saamelaisiin tai poliittisten liikkeiden jäseniin. Lainsäädännöllä pitää turvata kulttuurisen moninaisuuden tallentaminen, säilyttäminen ja myös laajat mahdollisuudet moninaisuuden esilläpitoon.

Museovirasto yhtyy Museoliiton huoleen käytettyjen termien epätasaisuudesta. Erityisesti täsmennystä vaatii se, mitä tarkoitetaan ”yleisellä edulla” ja millaiset toimijat katsotaan toteuttavan yleistä etua. Lisäksi ”arkistointitarkoitus” -termi on liian epämääräinen ja kapea. Selkeämpää olisi käyttää termiä ”arkistointi ja kokoelmien hoito” ja todettava yksiselitteisesti, että tähän liittyvät poikkeukset koskevat ammattimaisesti hoidettuja museoita arkistojen ja kirjastojen lisäksi. Katsomme myös, että nämä tarkennukset on tehtävä jo yleislakiin eikä niitä voi jättää mahdollisiin erillislakeihin ja muuhun jatkotyöhön.

Muut yleiset kommentit tietojenkäsittelyn erityistilanteita koskevasta 5 luvusta.

-

Laki rikoslain 38 luvun 9 §:n ja 10 §:n 3 momentin muuttamisesta

Yleiset kommentit tietosuoja-asetuksesta 9 §:stä.

Museovirasto pitää hyvänä sitä, että tietosuoja-asetus ei koske kuolleita. Mikäli jatkotyöskentelyssä päädytään ehdottamaan rikoslain säädösten ulottamista kuolleiden tietosuojaan, tulee valmistelussa huomioida kulttuuriperintöorganisaatiot.

Muut mahdolliset kommentit

Muita huomioita työryhmän mietinnöstä ja ehdotuksesta hallituksen esitykseksi

-

Malinen Ismo
Museovirasto